

PLEIN 1813,

Onafhankelijkheidsmonument, onthuld 17 november 1869, ontworpen door de schilder-beeldhouwer Johan Philip Koelman (1818-1893) en uitgevoerd door de „stads-architect“ van Den Haag, W. C. v. d. Waayen Pietersen. De hoogleraar in de beeldhouwkunst aan de academie te Brussel, Joseph J. Jaquet, vervaardigde verscheidene figuren. De bas-reliëfs zijn van de Belg Ch. C. Simons.

Het ruim 20 meter hoge Onafhankelijkheidsmonument op het Plein 1813 in Den Haag is een nationaal monument. Koning Willem III (1817-1890) legde er de eerste steen voor op 17 november 1863 en prins Frederik der Nederlanden (een zoon van koning Willem I, die nog tegen Napoleon heeft gevochten) onthulde het op 17 november 1869 (de onafhankelijkheidsverklaring in 1813 geschiedde namelijk op 17 november).

Aan het front van het monument (richting Parkstraat) zweert Willem Frederik, Nederlands eerste koning, trouw aan de grondwet. Aan de achterzijde ziet het driemanschap Gijsbert Karel graaf van Hogendorp, Leopold graaf van Limburg Stirum, Frans Adam baron van der Duyn van Maasdam, op de gemeentelijke raadzaal aan de Javastraat 26 uit. Deze vier beelden zijn het werk van Koelman.

De vrouwenfiguren ter weerszijden van het voetstuk (Bollendorfer zandsteen) stellen de Godsdienst en de Geschiedenis voor.

De Nederlandse maagd, die met haar linkerhand de oranjestandaard in de grond plant, torent boven alles uit. De slavenketen ligt verbroken aan haar voeten, daarnaast richt een krachtige leeuw, zinnebeeld van herrijzende volksmoed en geestkracht, zich op.

De wapens van de toenmalige negen provinciën met dat van Oranje prijken daaronder.

De basreliëfs stellen voor: aankomst van prins van Oranje aan Scheveningse strand, openlijk dragen van oranje kokarde, uitsteken van oranje vlag in Den Haag en wegtrekken van Franse bezettingstroepen.

Het monument is rijk voorzien van spreuken en opschriften, waarvan de kortste:

Eben-Haëzer, tot hiertoe heeft de Heer geholpen; De rechtvaardige zal in eeuwige gedachtenis zijn; Wat God zamen gevoegd heeft scheidde de mensch niet; Zoo God voor ons is, wie zal tegen ons zijn.

De beeldhouwwerken werden vervaardigd volgens een toentertijd nieuw elektro-galvanisch procedé. Over een samenstel van ijzeren stangen bracht men een zinken omhulsel aan.

Daarna ging elk beeld in een koperbad om het zink met een papierdun laagje koper te bedekken en het aldus het aanzien van brons te geven. Elk beeld was een getrouwe kopie van het gipsen origineel.

De oorspronkelijke gipsmodellen zijn nog lang in het bezit geweest van de Koninklijke Nederlandsche Edelmetaal bedrijven Van Kempen-Begeer-Vos te Voorschoten. Toen de fabriek uitbreidde bood men de gemeente 's-Gravenhage deze modellen aan, maar van dit, overigens zeer op prijs gestelde, aanbod kon men volgens brief van 30 april 1920 niet gebruik maken. De transport- en bergingskosten waren te hoog.

Vijf jaar later vroegen B. en W. aan de gemeenteraad een krediet voor herstellingen aan de beelden. Eigenlijk moesten, zo zeiden B en W., alle beelden door nieuwe, liefst in brons, worden vervangen. Jarenlang moest men echter volstaan met het uitvoeren van kleine restauraties. De financiële positie van de gemeente liet een radicale verbetering niet toe.

Omstreeks 1953 bleek, dat in de bemanteling van de ijzeren skeletten gaatjes vielen. De raad besloot toen nieuwe beelden (gegoten van gemeentelijk koper en brons, dat van andere werkzaamheden was overgebleven) te laten maken bij de Rijnlandse kunstgieterij te Leiden. De transformatie van de beelden duurde enkele jaren.

Van tijd tot tijd kwam er op het Plein 1813 een zware kraanwagen om een beeld van zijn voetstuk te halen of er op te plaatsen. Het beeld van de maagd bijvoorbeeld was van 28 april 1956 tot 17 november 1957 afwezig voor de verjongingskuur. Bij haar terugkomst bleek zij haar vroegere omvang te hebben behouden, maar dubbel zo zwaar te zijn geworden.

In Leiden werden de Haagse beelden in stukken gezaagd. Van die onderdelen maakte men afgietsels in klei. Van de voor- en achterzijde van het kleimodel werden weer negatieven gemaakt in vormkasten, gevuld met Brusselse aarde. De tekeningen in de vorm werden met Brusselse aarde opgevuld en als kleine blokjes in het negatief gepast. De negatieve vorm werd met zand en lijnolie opgevuld en zo ontstond er een tweede kopie van het oorspronkelijke model. Daarna maakten de gieters volgens een eeuwenoud procedé, het „schillen“, ruimte tussen de twee vormen. In deze ruimten vloeyde het gloeiende metaal. Daarna laste men de delen aan elkander.

Op vrijdag 24 april 1959 kon burgemeester H. A. M. T. Kolfshoten een krans leggen bij de herboren giganten, die thans bestand zijn tegen de invloeden van zon, regen, hagel en zilte zeewind.